

Доповіді розроблено в рамках Модулю Жана Моне Європейські практики із зеленої трансформації: уроки для України Проєкт 101085135-EUGREEN.
Проєкт співфінансується Європейським Союзом, проте висловлені погляди та думки належать лише авторам цього проєкту і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

Зимогляд Богдан

PhD-студент, асистент

кафедра Економічної теорії та міжнародних економічних відносин
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва і архітектури»
м. Дніпро, Україна

ВИТОКИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація: Розглянемо генезис та еволюцію екологічної економіки як наукової дисципліни, що виникла у відповідь на глобальні виклики, пов'язані з деградацією навколишнього середовища та неефективним використанням природних ресурсів. Досліджуються основні етапи розвитку концептуальних підходів до екологізації економіки, включаючи інтеграцію природничих і соціально-економічних наук. Особливу увагу приділено трансформації наукового дискурсу під впливом Римського клубу та концепції сталого розвитку.

Ключові слова: екологічна економіка, дискурс, сталий розвиток, глобалізація, довкілля, трансформація, інтеграція, природні ресурси.

Останні чотири десятиліття стали свідками значних структурних трансформацій у світовій економіці, що зумовили виникнення та розвиток екологічної економіки. Динамічне оновлення технологій у межах Четвертої промислової революції, переформатування глобальних ланцюгів вартості, зростання ролі цифровізації та інновацій суттєво вплинули на методологію економічних досліджень.

У той же час, збільшення антропогенного навантаження на природні ресурси та загострення екологічних криз висунали необхідність нових підходів до розвитку економічної системи [1, с. 23].

Екологічна економіка, як трансдисциплінарна галузь знань, інтегрує екологічні, соціальні та економічні аспекти. Вона розглядає економічну діяльність через призму її впливу на природне середовище та пропонує концепції сталого розвитку. Наприклад, методологія екологічної економіки базується на системному аналізі, що дозволяє враховувати вплив економічних процесів на екосистеми та суспільство в цілому [2, с. 45]. У цьому контексті важливими є принципи коеволюції людини, суспільства та природи, які забезпечують гармонійний розвиток [3, с. 67].

Інтеграція екологічних та економічних аспектів у межах екологічної економіки передбачає застосування трансдисциплінарного підходу. Це означає не лише об'єднання різних наукових галузей, але й формування комплексного розуміння взаємозв'язків між економічною діяльністю та станом довкілля. Основними інструментами такого підходу є:

- Системний аналіз: дозволяє оцінювати вплив економічних процесів на екосистеми та соціальні структури [2, с. 45].
- Принципи коеволюції: підкреслюють необхідність спільного розвитку природи, суспільства та економіки.
- Екологічний облік: спрямований на врахування екологічних витрат і ресурсів у національних економічних системах [9, с. 71].

Історично екологічна економіка сформувалася на основі ідей фізіократів XVIII століття, які наголошували на важливості "природного порядку" в економічній діяльності [4, с. 12]. У XIX столітті ідеї взаємозв'язку економіки та екології отримали розвиток у роботах термодинамічного напрямку, що заклали основи для аналізу потоків енергії та ресурсів [5, с. 56]. Наприклад, праці українського вченого С. Подолинського заклали підвалини для вивчення енергетичних аспектів людської діяльності. Він стверджував, що людська праця здатна трансформувати сонячну енергію в корисні форми, сприяючи збереженню енергетичних ресурсів на планеті [6, с. 89].

У XX столітті зростання глобальних екологічних загроз стимулювало наукові дискусії щодо впровадження більш ефективних та сталих економічних моделей.

Значний внесок у розвиток екологічної економіки зробив Римський клуб. У його доповідях, зокрема "Межі зростання" (1972 рік), було показано обмеженість ресурсів планети та наголошено на необхідності переходу до нової економічної моделі [7, с. 33]. Крім того, ідеї ноосфери В. Вернадського, які акцентували увагу на гармонії між людською діяльністю та природою, стали важливими концептуальними орієнтирами для розвитку екологічної економіки [8, с. 47].

Сучасна екологічна економіка активно використовує концепції інтеграції природничих і соціальних наук, впроваджуючи методологію системного аналізу та інструменти екологічного обліку. Це дозволяє не лише оцінювати вплив економічної діяльності на довкілля, а й формувати стратегії сталого розвитку [9, с. 71]. Прикладом є впровадження міжнародних стандартів екологічного обліку, що базуються на обчисленні екологічних витрат та включенні їх до системи національних рахунків [10, с. 82].

Висновки

Екологічна економіка формує основу для вирішення глобальних проблем сталого розвитку шляхом інтеграції екологічних та економічних цілей. Вона пропонує нові підходи до аналізу та управління економічною діяльністю, спрямовані на досягнення гармонії між суспільством, економікою та природою. Завдяки методологічному плюралізму, вона інтегрує досягнення різних наукових напрямів, створюючи передумови для довгострокової екологічної безпеки.

Подальший розвиток екологічної економіки залежить від активного впровадження інновацій, розвитку екологічної освіти та формування ефективних політичних інструментів. Це включає гармонізацію міжнародної екологічної політики, впровадження механізмів економічного стимулювання для сталого використання природних ресурсів і посилення ролі місцевих громад у збереженні довкілля. Як зазначав В. Вернадський, ноосфера є результатом коеволюції суспільства та природи, і саме екологічна економіка може забезпечити перехід до цього етапу розвитку людської цивілізації [11, с. 95].

Список використаних джерел:

1. Meadows D. H., Meadows D. L., Randers J., Behrens W. W. The Limits to Growth. Universe Books, 1972.
2. Norgaard R. B. The case for methodological pluralism. Ecological Economics, 1989, Vol. 1.
3. Costanza R., Daly H. E., Bartholomew J. A. Goals, Agenda, and Policy Recommendations for Ecological Economics. Ecological Economics, 1991, Vol. 3.
4. Martinez-Alier J. Ecological Economics: Energy, Environment and Society. Blackwell, 1987.
5. Подолинський С. Праця людини та її відношення до розподілу енергії. Київ, 1880.
6. Вернадський В. І. Наукова думка як планетарне явище. Київ, 1938.
7. Римський клуб. Межі зростання: Доповідь для проєкту Римського клубу. Нью-Йорк, 1972.
8. Vernadsky V. I. The Biosphere. Springer, 1998.
9. Daly H. E. Steady-State Economics. Island Press, 1991
10. Victor P. Managing without Growth. Edward Elgar Publishing, 2008.
11. Rockström J., Steffen W., Noone K. Planetary Boundaries: Exploring the Safe Operating Space for Humanity. Nature, 2009.